

A Vénusz hónapja

A februári jelenségdömping után a március kissé eseménytelennek tűnik, viszont érdekesség most is akad észleléseink között. Ezek közül a legizgalmasabb a Napot rohamléptekkel közelítő Vénusz keskeny sarlója volt. Néhányan, akik abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a látásunk elég jó hozzá, szabad szemmel is láthattuk a bolygó kissé elnyúlt alakját. Bartha Lajostól (Budapest) érkezett megfigyelés szerint míg februárban még korongszerű volt a Vénusz, március 6-án erről számol be: „16:50 UT. Érzékelhetően korong, mintha kissé megnyúlt alakja lenne NW-SE irányban. Bizonytalan, a levegő eléggé nyugtalan.” Két nappal ezt követően már így látta: „18:00 UT. Kissé megnyúlt, szilvamszerű alakja van, aránylag biztosan látható.”

Jómagam Veszprémben először még február 28-án nappali égen láttam határozottan elnyúltnak a Vénusz ferdén álló sarlócskáját, legközelebb március 20-án alkonyatkor (17:40–17:50 UT között) észleltem a felhőrések közt kibukkanó, jól kivehetően fekvő oválist mintegy 13–15 fok magasságban. A bolygó a párás alkonyi ég lilái közt is vörösnek tűnt. Azonban nem a vörös szín volt az egyetlen, amelyet a Vénusz egyre soványabb sarlója magára öltött! Március 21-én kora este Újvárosy Antal Jósfafőn észlelte és örökítette meg teleobjektívvel (535 mm-es fókusszal, 4x-es digitális zoommal) a lenyugvó sarlócskát. A horizonthoz közeledve az egyre vastagabb légrétegeken áthaladva alakja is kissé reszketeg torzuláson ment át, ám a színén észlelt változások okozták a legnagyobb meglepetést. Légkörünk a Vénusz esetében is prizmaként viselkedett, bolygószomszédunk fehér fényét színeire bontotta, s a sarlócška keskeny sávján jól láthatóan elkülönültek a bíbortól a türkizig egymásba átmenő árnyalatok! Ezt a látványt csak megfelelő nagytávval lehet érzékelni, így, bár nem kifejezetten szabadszemes észlelőknek

való a jelenség, légköroptikai vonatkozásai révén mégis szorosan kapcsolódik a rovat témájához. A színesség csak akkor érzékelhető, ha kellően vékony a Vénusz sarlója, s kis felületen oszlik el a kissé kitérített színek sora. Újvárosy Antal Vénusz-nyugta képkompozícióját a hét csillagászati képei közt március 29-i megjelenéssel láthattuk Hírportálunkon.

Március tehát nem kényeztetett el minket olyan halójelenségekkel, mint a február, de mégsem maradunk észlelések nélkül. Március 3-án este Schmall Rafael örökített meg Vénusz-koszorút (<http://href.hu/x/8qcw>), majd teljes 22°-os holdhalót Keszthelyen (<http://href.hu/x/8qcv>), ez utóbbit megismételte március 6-án, 12-én este is, 14-én napnyugtakor pedig naposzlopot észlelt.

Rosenberg Róbert a Hold és a Szaturnusz kettősét megörökítve észlelt szép, élénk színű holdkoszorút, miközben a közelgő felhőzet foszlányai el-eltakarták a Holdat. Berkó Ernő szorgalmasan jelezte az általa látott látványosabb eseményeket: 11-én reggel 7 előtt: „Először egy gyenge felső érintő látszott, majd a felhőzet mozgása felfedett egy látványos naposzlopot is. Percek múlva kirajzolódott egy 22-es haló melléknappal, közben a naposzlop és a felső érintő egyre gyengült. Végül a felhőzet győzött.” Március 16-án délután 4 óra előtt: „Ha nem is a leglátványosabb, de azért feltűnő melléknappok látszóttak, viszonylag hosszú melléknappívekkel. Szabad szemmel nem volt észrevehető, de a képeken gyenge 22-es is kivehető volt. Pár perc után gyengült a látvány.” Ernő képeit megnézhetjük a <http://gallery.site.hu/u/Deepsky/> webcímen.

Erdei József Bogyiszlórol március 12-én reggel figyelt meg látványos összetett halójelenséget a nemrég kelt Nap körül. Részletes, alapos megfigyelésről tanúskodó leírásában 22°-os haló, melléknappok, a belőlük kiinduló melléknappívek, felső érintő ív, zenitköri

ív, felső oldalív szerepelnek, precízen leírva a jelenségek időbeli változásait. Az Erdei József által látott összetett haló megfelel annak, amelyet a február 12-i napon országosan az egész nap során láthattunk, ám jelen esetben az események egy röpké órába sűrítve játszódtak le. Részletgazdag leírását, a küldött vázlatokat ezúton is köszönöm, sok ilyen precíz megfigyelésre van még szükségünk! Külön öröm újabb és újabb megfigyelőket tudni a sorainkban, akik, bár a csillagok szerelmesei, bizony nappal is felnéznek az égre!

Ladányi Tamás varázslatosan színes, négy gyűrűből álló holdkoszorút, valamint 22°-os holdhalót örökített meg 6-án este, a fotókat a <http://ladanyi.csillagaszat.hu> oldalon a tájképek közt nézhetjük meg. Jómagam ezen az estén a 22°-os holdhalón kívül egy elég ritka jelenséget kaptam lencsevégre, mégpedig horizontkörüli ívet a Hold alatt 44–46 fokkal. E haló ritkasága abban áll, hogy csupán akkor látható, amikor a Nap (vagy a Hold) 58 foknál magasabban áll az égen – esetemben a Hold hozta létre a látványosságot, a felvétel a <http://href.hu/x/8qd2> címen látható. A Nap alatt is láthatunk majd a nyár közepe táján hasonló szépségeket, ha az időjárás kedvez a kialakulásának.

Március 13-án egy záporokkal tarkított nap során négy alkalommal ékesítette Veszprém egét szivárvány, ezek közül az egyik a határán volt annak, amikor még egyáltalán látható, az ívnek csupán a teteje látszott, és nem is az égen, hanem a Bakony lábainak előterében, mivel a Nap már nagyon magasan járt. A délután során átrobogó záporok alkalmával látott három másik szivárvány már normálisan, égi háttéren jelent meg.

Bukovinszky Róbert észlelőtarunk Gödöllőről küldött egy szép dupla szivárványt, amelyet 16-án volt szerencséje meglátni.

A szivárványok égen elfoglalt helye nagyon változatos lehet, egészen közeli (néhány méterre az észlelőtől) vízcseppek éppúgy létrehozják, mint a több kilométerre hulló eső. Ha az ember kellően magasról láthatja, akár a teljes körív is megfigyelhető – hegyromról, repülőgépről vagy nagyon magas

építmény (pl. völgyhíd) tetejéről. A horizont alatti ívrész már néhány emeletnyi magasban lévő észlelő számára is láthatóvá válik megfelelő körülmények közt, bár kevéssé feltűnő a látványosság, hiszen ez esetben jóval kevesebb vízcsepp játszik szerepet a szivárvány kialakulásában, mint egy távolabbi felhő esetén. Általában csupán a láthatár feletti része jelenik meg, sokszor ennek is csak töredéke. A legnagyobb ívet a földről nézve napkelte vagy alkonyat idején láthatjuk, s ilyenkor az is előfordulhat, hogy a szivárvány egészen pirosas színt ölt – a többi árnyalat rovására megnő a vörös aránya a szóródás okán. Sokszor, főként alacsony napállás esetén, érdemes a Nap felé is pillantanunk, ha szivárványt látunk, s még esik az eső az észlelés helyszínén: ilyenkor a Nap oldalán arany színben, narancsban, vörösben pompázik az égbolt; a sokmillió vízcseppecskén belső tükröződés nélkül áthaladva a napfény színével azonos árnyalatú, szórt ragyogás jön létre. A közelünkben hulló cseppek elkülönülve látható, egyenkénti ragyogása még szebbé teszi a látványt! Ne feledjük azt sem, hogy szivárvány éjjel, holdfényben is kialakulhat, így ha lehetőségünk van rá, a holdas éjjeleken átfutó záporok idején is figyeljük az eget!

Mivel a szivárvány fénye erősen polarizált (a fő ív 96%-ban, a másodlagos ív 90%-ban), sokat javíthat egy fényképen, kiemelheti a színeket, ha polárszűrőt használunk. Néha olyan részleteket is láthatóvá tesz, amiket szabad szemmel nem, vagy csak alig láthatunk. Érdekes eljátszani a polárszűrő elforgatásával, s megfigyelni, hogy miként változik a szivárvány láthatósága, akár teljesen el is lehet tüntetni a szűrővel az ívet! (Panorámafotó készítésekor viszont épp emiatt nem ajánlatos a polárszűrő használata, mivel egyenetlen lesz a szivárvány színének erőssége az összeillesztéseknél.)

A tavasz első hónapjától e vidám színekben megjelenő jelenséggel búcsúzunk, remélve a gyakori találkozást vele a következő időszak során.

Landy-Gyebnár Mónika